

AKATEEMISEN SOSIAALIPOLITIIKAN TILA JA TULEVAISUUS – UUDELLEEN ARVIOITUNA¹

Keijo Rahkonen: *VTT, professori, Sosiaalitieteiden laitoksen johtaja, Helsingin yliopisto*
keijo.rahkonen@helsinki.fi

Janus vol. 20 (4) 2012, 353–356

Lähes täsmälleen kuusi vuotta sitten, 4. toukokuuta 2006, Helsingin yliopistossa samassa salissa lähes sama kokoonpano (lukuun ottamatta Marja Järvelää, joka joutui tällä kertaa peruuttamaan tulonsa ulkomaanmatkan takia, ja hänen sijallaan Jyväskylästä on yhteiskuntapolitiikan professori Teppo Kröger) kokoon-tui samalla otsikolla kuin nyt keskustelemaan akateemisen sosiaalipolitiikan tilasta ja tulevaisuudesta paneelikeskustelutilaisuudessa, jonka Sosiaalipoliittinen yhdistys (SPY) järjesti yhdessä Helsingin yliopiston silloisen yhteiskuntapolitiikan laitoksen kanssa. Ajatus tilaisuuden uudelleen järjestämisestä virisi alun perin Sosiaalipoliittisen yhdistyksen työvaliokunnassa ja johtokunnassa, ja se sai lisäpontta ns. professorilounaalla Sosiaalipolitiikan päivillä Turussa 2005.

Vuoden 2006 keskustelun motiivi kiteytyy hyvin silloisessa tilaisuuden kutsuilmoituksessa: ”Mikä on sosiaalipolitiikan asema tieteenä ja oppiaineena 2000-luvun Suomessa? Onko yliopistollisella sosiaalipolitiikalla enää yhteistä identiteettiä? Olisiko aika ryhtyä verkottumaan ja tiivistämään yhteistyötä? Mikä on sosiaalipoliittisen tutkimuksen asema sosiaalitieteiden ja sektoritutkimuksen kentässä? Mitä akateemiselta sosiaalipolitiikalta nyt odotetaan? Muun muassa näistä kysymyksistä keskustellaan professoripaneelissa, jossa on edustajia Suomen

neljältä isolta sosiaalipolitiikan ja yhteiskuntapolitiikan laitokselta.”

Taustalla oli siis pyrkimys erityisesti verkottua ja tiivistää laitosten välistä yhteistyötä, sillä kuten Veli-Mati Ritakallio puheenvuorossaan 2006 totesi: sosiaalipolitiikan ”valtakunnallinen akateeminen yhteistyö” oli tuolloin ”hajaannuksen tilassa. Järjestelmällistä yhteistyötä alan yksikköjen välillä” ei ollut ”lukuun ottamatta Pertti Koistisen koordinoimaa työverkottutkijakoulua” (Ritakallio 2006, 333). Paljon muustakin keskusteltiin, pohdittiin muun muassa sitä, mitä yhteistä eri laitosten sosiaalipolitiikalla on sekä sosiaalipolitiikan identiteetistä.

Tämänkertaisen paneelikeskustelun idea syntyi Sosiaalipoliittisen yhdistyksen johtokunnassa, joka pyysi minua järjestämään jälleen ajankohtaisen paneelikeskustelun akateemisen sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikan tilasta ja tulevaisuudesta.

Nyt onkin korkea aika palata aiheeseen, arvioida ja tarkastella tilannetta uudelleen – ja siis lähes samalla kokoonpanolla. Tämän paneelin ikärakenne on nyt kuusi vuotta vanhempi. Seuraavalla kerralla, jos vastaava tilaisuus vielä järjestetään, on jo nuoremman sukupolven vuoro, joten tällä kertaa puheenvuoroissa on myös testamentin henkeä. Tilanteemme, eikä vähiten akateemisen sosiaalipo-

litiikan yhteiskunnallinen niin sanottu toimintaympäristö, on viimeisten kuuden vuoden aikana monessakin mielessä muuttunut. Yliopistolaitos on Suomessa läpikäynyt ison rakenteellisen muutoksen, kun uusi yliopistolaki (558/2009) astui vuonna 2010 voimaan. Lisäksi Suomen yliopistot ry UNIFIn – eli entisen Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston – ns. RAKE-raportti ”Yhteiskuntatieteellisen koulutusalan työryhmän loppuraportti” (2011) joka oli ”yliopistojen yhteinen koordinaatiohanke humanistisen, kasvatustieteellisen, luonnontieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen koulutusalan rakenteelliseksi kehittämiseksi” on esittänyt muutoksia yliopistojen valtakunnallisessa työnjaossa.

Verrattuna kuuden vuoden takaiseen tilanteeseen yksi huomattava muutos on myös se, että enää Suomen yliopistoissa ei ole sosiaalipolitiikan eikä yhteiskuntapolitiikan laitoksia. Oppiaineet eivät kuitenkaan ole minnekään kadonneet: Turussa sosiaalipolitiikka ja Helsingissä yhteiskuntapolitiikka on nyt yksi oppiaine monien muiden oppiaineiden joukossa sosiaalitieteiden laitoksilla; Tampereella sosiaalipolitiikka on osa yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikköä. Itä-Suomen yliopiston Joensuu-kampuksella yhteiskuntapolitiikka kuuluu yhteiskuntatieteiden laitokseen. Jyväskylässä rakenneuudistus toteutettiin jo 1990-luvulla, jolloin yhteiskuntapolitiikka sijoitettiin yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitokselle.

Mainittua rakenneuudistusta isompi sisällöllinen haaste oppiaineille saattaa olla OKM:n taholta yliopistoille asetettu vaatimus siirtymisestä niin sanottuihin laaja-alaisiin kandidaatin tutkintoihin sekä valtakunnallinen valintakoejärjes-

telmän uudistus. Muutokset merkitsevät muun muassa oppiaineen pääainestatutuksen muutosta. Myös Suomen Akatemian tutkijakoulujärjestelmän lakkauttaminen ja uusien yliopistokohtaisten tutkijakoulujen ja tohtoriohjelmien perustaminen merkitsee uhkaa nykyiselle – sängen hyvin toimineelle – valtakunnalliselle yhteistyöverkostolle. Lisäksi Suomen Akatemian tutkimusrahoitus on supistumassa. Ja kaiken tämän lisäksi näköpiirissä on vielä yliopistojen perusrahoituksen heikentyminen, mikä tulee vaikuttamaan kaikkeen toimintaan yliopistoissa jo tänä vuonna. Tilanne on siis vallan toinen kuin kuusi vuotta sitten. Eikä välttämättä parempi.

Vuonna 2006 tilaisuus oli yleisömenestys, joka veti Unioninkatu 35:n luentosalin lähes täyteen. Keskustelu oli vilkasta. Mikä harvinaista, keskustelulla oli myös konkreettisia seurauksia: Ensimmäisenä käytännön toimenpiteenä päätettiin perustaa yliopistollisen sosiaalipolitiikan verkosto, SOSPOLnet. Siihen kutsuttiin mukaan kaikki Suomen sosiaalipolitiikan ja yhteiskuntapolitiikan laitokset. Pian perustamisensa jälkeen SOSPOLnet menestyi hyvin myös Suomen Akatemian tutkijakouluhaussa, ja meillä on ollut vuosille 2010–2013 yhteinen valtakunnallinen tohtoriohjelma nimeltä VASTUU. Tässä mielessä tilanne on myös toinen kuin vuonna 2006. Akateemisen sosiaalipolitiikan kenttä ei enää ole yhtä hajallaan kuin tuolloin.

Tämänkertaisen tilaisuuden kutsujulisteessa aihe on tiivistetty kolmeen sanaan ja kysymysmerkkiin: MISTÄ? MISSÄ? MIHIN? Toisin sanoen päivän teema palautuu kolmeen kysymykseen:

MISTÄ tulemme? On hyvä olla tietoinen sosiaalipolitiikan historiasta ja sen traditioista; haluan tässä yhteydessä muistuttaa hienosta Sosiaalipoliittisen yhdistyksen historia -teoksesta (Jaakkola ym. 2009), jossa käsitellään myös akateemisen sosiaalipolitiikan syntyä ja kehitystä Suomessa. Siinä kerrotaan myös Suomen hyvinvointivaltion kehityshistoriasta sekä akateemisen sosiaalipolitiikan perinteestä.

MISSÄ olemme? Elämme mielenkiintoisia aikoja. Aikaamme on kutsuttu ”niukkuuden aikakaudeksi” – *Age of Austerity* –, jolla on perusteltu valtion menojen leikkauksia ja hyvinvointivaltion säästötoimia (Clarke & Newman 2012). Erityisesti Britanniasta kuuluu hälyttäviä viestejä: Cameronin koalitiollahituksen neoliberaali *Big Society* -ohjelma, jossa vapaaehtoistoiminta esitetään parannuskeinona ”hajonneelle yhteiskunnalle” (*broken society*), on toteuttamassa historiallisesti ainutkertaista julkisen sektorin – ja sen ohessa myös brittiyliopistojen humanististen ja yhteiskuntatieteiden – alasajoa (Ishkanian & Szreter 2012). Se on vielä kovempi hyökkäys hyvinvointivaltiota kohtaan kuin Thatcherin – jolle puolestaan yhteiskuntaa ei ollut olemassa (*you know, there is no such thing as society. There are individual men and women, and there are families!*) – niin sanottu ensimmäisen aallon neoliberalismi (Corbet & Walker 2012, 489). Tämä kehitys heijastuu yliopistoihin ja ylipäänsä akateemiseen maailmaan erilaisina uhkina.

MIHIN olemme menossa? Mitkä ovat tulevaisuuden mahdollisuudet ja mitkä riskit? Vielä on enneaikaista sanoa, onko Britannian tapaus vain poikkeus Euroopassa vai seurataanko (kuten aiemmin) sen esimerkkiä muuallakin. Oheisessa

keskustelussa aiheena on nimenomaan *akateemisen* sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikan tila ja tulevaisuus eikä ensisijaisesti Suomen sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikan käytäntö – olkoonkin ettei siitä puhumista voida eikä ole aihetta välttää, kun kyse on sosiaalipolitiikkatieteen suhteesta käytäntöön. Jos sosiaalipolitiikan karkeasti operationaalistaa valtion sosiaali- ja terveystoimiin, se on sellaista suuruusluokkaa, ettei ole epäilystäkään, etteikö sosiaalipoliittista tutkimusta tarvita vastedeskin. Yhteiskuntapolitiikan ala on vielä sitäkin laajempi. Tässä on myös uudenlainen mahdollisuus – haaste akateemiselle sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikalle. Mutta pystyykö se siihen vastaamaan?

Akateemisen sosiaali/yhteiskuntapolitiikan asema ei näytä sinänsä Suomessa olevan uhattuna lukuun ottamatta ulkoisia uhkia, ennen muuta yliopistojen perusrahoituksen supistumisen seurauksia. Useissa isoissa sosiaalitieteiden tms. laitoksissa sillä on entistä paremmat mahdollisuudet opetus- ja tutkimusyhteistyöhön muiden oppiaineiden, ehkä erityisesti sosiologian, kanssa. Taloustiede (oireellisesti Helsingin yliopistossa *kansantaloustieteen* oppiaineen nimi muutettiin hiljattain *taloustieteeksi*) ja talous ovat tietenkin hyvinkin relevantteja sosiaalipoliittisesti, mutta ekonomistien valtavirran matemaattinen mallikieli ei kommunikoi juurikaan muiden yhteiskuntatieteiden kanssa. Toisaalta ekonomistisen diskurssin hegemonia julkisessa keskustelussa on haaste sekä sosiaalipolitiikalle että sosiologialle. Sosiaalitieteelliselle äänelle voisi olla yhteiskunnallisessa keskustelussa kuitenkin kysyntää, kun valtavirtataloustieteen mallit ovat menettäneet uskottavuuttaan viimeaikaisen talouskriisin ennustamisessa ja selittämi-

sessä (vrt. *Guardian*-lehden taloustoimitaja Chakrabortty 2012a; 2012b). Julkiset intellektuellit ovat nykyään harvassa.

Yleisöä tilaisuudessa oli tälläkin kertaa verraten paljon, mutta keskustelulle jäi puheenvuorojen lisäksi vain vähän aikaa. Ja toisin kuin kuusi vuotta sitten, nyt keskustelu ei johtanut varsinaisiin konkreettisiin johtopäätöksiin – eikä niihin ollut samanlaista tarvetta SOSPOLnetin perustamisen jälkeen, toisin kuin edellisellä kerralla. Kenties tulevaisuuden näkymäkin on entistä sumeampi, mikä tekee varovaiseksi ellei pessimistiseksi. Kuuden vuoden kuluttua, mikäli vastaavanlainen tilaisuus järjestetään silloin ja hieman nuoremmin voimin, olemme viisaampia.

Lukijalla on nyt mahdollisuus tutustua sangan monipuolisesti tähänhetkisiin käsityksiin akateemisen sosiaalipolitiikan ja yhteiskuntapolitiikan tilasta ja tulevaisuudesta maantieteellisestikin erilaisista näkökulmista. Julkaistut puheenvuorot ovat hieman muokattuja versioita alkuperäisistä – lukuun ottamatta Veli-Matti Ritakallion puheenvuoroa, jota emme valitettavasti saaneet kirjallisena.

VIITE

¹ Avauspuheenvuoro Helsingin yliopistossa järjestetyssä paneelikeskustelussa ”Akateemisen sosiaalipolitiikan tila ja tulevaisuus – uudelleen arvioituna” 3.5.2012

KIRJALLISUUS

Chakrabortty, Aditya (2012a) Economics has failed us: but where are the fresh voices? *Guardian*, 16 April, 2012.

Chakrabortty, Aditya (2012b) Angry academics can't answer my criticism that there's too little analysis of our current crisis. *Guardian*, 7 May, 2012.

Clarke, John & Newman, Janet (2012) The Alchemy of Austerity. *Critical Social Policy* 32 (3), 299–319.

Corbet, Steve & Walker, Alan (2012) The Big Society: Back to the Future. *The Political Quarterly* 83 (3), 487–493.

Ishkanian, Armine & Szepter, Simon (2012) The Big Society Debate: A New Agenda for Social Policy? Cheltenham: Edward Elgar.

Jaakkola, Risto & Kainulainen, Sakari & Rahkonen, Keijo (toim.) (2009) Työväensuojelusta sosiaalipolitiikkaan: Sosiaalipoliittinen yhdistys 1908–2008. Helsinki: Edita.

Rahkonen, Keijo (2006) Avauspuheenvuoro: Akateemisen sosiaalipolitiikan tila ja tulevaisuus. *Janus* 14 (3), 321–323.

RAKE (2011) Yhteiskuntatieteellisen koulutusalan työryhmän loppuraportti 2011. Suomen yliopistot UNIFI ry.

Ritakallio, Veli-Matti (2006) Hajaannuksesta yhteistyöhön. *Janus* 14 (3), 333–335.

Yliopistolaki (558/2009).